

Ανάλυση πηγής

Οι συνθήκες εργασίας των εργατών στην Ελλάδα (σ. 49 σχολ. Βιβλίου).

Ερώτηση:

Σύμφωνα με την παρακάτω πηγή και τις ιστορικές σας γνώσεις να καταγράψετε τους λόγους για τους οποίους πιστεύετε ότι υπήρξε καθυστέρηση στην ανάπτυξη του εργατικού κινήματος και της αντίστοιχης ιδεολογίας στην Ελλάδα.

Πρακτικές συμβουλές:

1. Αρχικά θα καταγράψουμε τόσο το είδος της πηγής, όσο και την ταυτότητά της.
2. Στην απάντησή μας θα λάβουμε υπόψη τόσο τις πληροφορίες του σχολικού βιβλίου (από τη σ. 48 εδώ συγκεκριμένα), όσο και τις πληροφορίες που μας δίνει η πηγή.
3. Η πηγή, εκτός από επιπλέον πληροφορίες, μπορεί επίσης να επιβεβαιώνει, να συμπληρώνει ή και να έρχεται σε αντίθεση ακόμη με τα όσα γνωρίζουμε από το σχολικό εγχειρίδιο. Θα καταγράψουμε στην απάντησή μας λοιπόν και όλες αυτές τις περιπτώσεις.
4. Θα φροντίσουμε ώστε η απάντησή μας να **συνδυάζει** τα στοιχεία τόσο από το σχολικό βιβλίο, όσο και από την πηγή. Συχνά θα καταγράφουμε που τα δύο συμφωνούν ή διαφωνούν. Έτσι θα αποδείξουμε ότι κάναμε μια κριτική ανάλυσή της.
5. Θα φροντίσουμε ώστε η απάντησή μας να είναι σωστά αρθρωμένη, δηλαδή να έχει πρόλογο, κυρίως μέρος και επίλογο – κατά τον τύπο μιας έκθεσης. Η διαφορά είναι πως στην ανάλυση μιας πηγής ο πρόλογος και ο επίλογος είναι λίγο πολύ χωρίς μεγάλες διαφοροποιήσεις.

Αφού διαβάσουμε λοιπόν προσεκτικά την πηγή και υπογραμμίσουμε τα στοιχεία που θα χρησιμοποιήσουμε στην απάντηση της συγκεκριμένης ερώτησης, στη συνέχεια προχωρούμε στο σχεδιάγραμμα που θα μας βοηθήσει στο να συνδυάσουμε τις πληροφορίες των δύο: βιβλίου και πηγής. Ξεκινούμε καταγράφοντας στην αριστερή στήλη τις πληροφορίες του βιβλίου, ως κάτι πιο εύκολο (γιατί υποτίθεται ότι είμαστε διαβασμένοι και τις ξέρουμε καλά!). Έπειτα γράφουμε στην δεξιά στήλη όσα έχουμε υπογραμμίσει από την πηγή.

Σχεδιάγραμμα απάντησης

<u>Πληροφορίες βιβλίου</u>	<u>Πληροφορίες πηγής</u>
1. Η απουσία μεγάλων σύγχρονων βιομηχανικών μονάδων.	α. Ελάχιστα καινούρια εργοστάσια.
2. Στα μεγάλα δημόσια έργα της περιόδου, σημαντικό ποσοστό του εργατικού δυναμικού προερχόταν από το εξωτερικό.	β. Απαρχαιωμένες, βιοτεχνικές δομές παραγωγής: «κλώστριες, υφαντουργούς και τεχνίτες με ελάχιστα εργαλεία... χειρωνακτική».
3. Σημαντικό ποσοστό του εργατικού δυναμικού ήταν πρόσκαιρης, βραχύχρονης απασχόλησης με εξαίρεση τον τομέα των μεταλλείων.	γ. Άθλιες συνθήκες εργασίας, υπερβολικό ωράριο, αδυναμία οργάνωσης απεργιών και μικρή απήχησή τους: 3 ^η παρ.

4. Στον ιδεολογικό τομέα η επικράτηση της Μεγάλης Ιδέας εμπόδιζε την ανάπτυξη και διάδοση ιδεολογιών με κοινωνικό και ταξικό περιεχόμενο.

δ. Υποτυπώδης οργάνωση και άρνηση ακόμα και όσων εργατικών σωματείων υπήρχαν να συμπεριλάβουν στους κόλπους τους και γυναίκες: 4^η παρ.

ε. Απουσία πλαισίου εργατικής ασφάλισης: 5^η παρ.

στ. Απουσία νομοθετικού πλαισίου σχετικού με την εργασία με αποτέλεσμα να επικρατούν συνθήκες εργασιακού μεσαίωνα: 6^η παρ.

Στη συνέχεια καταγράφουμε ποιες από τις πληροφορίες βιβλίου και πηγής είναι συναφείς ή μπορούν με κάποιο τρόπο να συνδυαστούν. Για παράδειγμα είναι προφανές ότι η πληροφορία που καταγράψαμε ως **1.** από το σχολικό βιβλίο επιβεβαιώνεται και από τις πληροφορίες που καταγράψαμε ως **α.** και **β.** της πηγής. Μπορείτε να βρείτε κάποιον άλλο συνδυασμό; Όσα στοιχεία δεν μπορούν να συνδυαστούν θα τα αναφέρουμε στην απάντησή μας ξεκινώντας από αυτά που λέει το βιβλίο και συνεχίζοντας με όσα λέει η πηγή.

Σημείωση: μπορούμε να αλλάξουμε στην απάντησή μας τη σειρά με την οποία καταγράψαμε τις πληροφορίες από το βιβλίο και την πηγή, αν κάτι τέτοιο μας βολεύει (πχ αν συνδυάζονταν το **1.** από το βιβλίο με το **ε.** από την πηγή).

Απάντηση

Η παρακάτω πηγή προέρχεται από το βιβλίο του Percy Martin, «La Grèce nouvelle», Paris, *Librairie orientale et americaine*, 1913 και άρα είναι δευτερογενής. Τα θέμα της πηγής είναι οι συνθήκες εργασίας των εργατών στην Ελλάδα στις αρχές του 20^{ου} αιώνα οι οποίες όπως διαπιστώνουμε ήταν ιδιαίτερα δύσκολες. Η δυσκολίες αυτές θα μας βοηθήσουν να ερμηνεύσουμε την καθυστέρηση της ανάπτυξης του εργατικού κινήματος και της αντίστοιχης ιδεολογίας στην Ελλάδα.

Αρχικά γνωρίζουμε από τις ιστορικές μας γνώσεις ότι στην Ελλάδα δεν υπήρχε μια βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη εργατικού κινήματος: δεν υπήρχαν μεγάλες σύγχρονες βιομηχανικές μονάδες, άρα ούτε και μεγάλος αριθμός μόνιμων εργατών. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και από την πηγή στην οποία αναφέρεται ήδη στην αρχή πως δεν υπάρχουν παρά ελάχιστα καινούρια εργοστάσια. Ταυτόχρονα όμως, το παράθεμα από το βιβλίο του Martin μας πληροφορεί επιπλέον ότι στην Ελλάδα επικρατούσαν ακόμη και απαρχαιωμένες παραγωγικές δομές, μιας και υπήρχαν ακόμη τεχνίτες με λίγα εργαλεία που εργάζονταν κατά τα βιοτεχνικά πρότυπα. Οι παραπάνω τεχνίτες ήταν δύσκολο να συναντηθούν με άλλους εργάτες και να οργανωθούν από τη στιγμή που δεν εργάζονταν μόνιμα σ' ένα εργοστάσιο, πράγμα που καθιστούσε δυσχερέστερη την ανάπτυξη εργατικής ιδεολογίας στους κόλπους τους.

Παράλληλα, γνωρίζουμε πως μια ακόμη αιτία για τη δυσκολία ανάπτυξης εργατικού κινήματος στον ελλαδικό χώρο ήταν και το γεγονός ότι στα μεγάλα δημόσια έργα της περιόδου, σημαντικό ποσοστό του εργατικού δυναμικού ήταν πρόσκαιρης, βραχύχρονης απασχόλησης. Αυτό σήμαινε ότι οι εργάτες αυτοί αδυνατούσαν να δουν την εργασία ως κάτι το μόνιμο και συνεπώς δεν είχαν ως πρώτη τους προτεραιότητα το να οργανωθούν για να υπερασπιστούν τα συμφέροντά τους ως εργάτες. Πιο σταθερό εργατικό δυναμικό δούλευε στις μεταλλευτικές επιχειρήσεις, όπου και εκδηλώθηκαν οι πρώτες καθαρά εργατικές εξεγέρσεις (Λαύριο, 1896). Από το παράθεμα ωστόσο μαθαίνουμε ακόμη και άλλες

πληροφορίες: όπως για παράδειγμα το ότι οι συνθήκες υγιεινής ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτες και ότι όσοι ήταν μόνιμοι εργάτες είχαν εργάσιμη μέρα 12 ή και 14 ωρών ακόμη χωρίς καμία επιπλέον αμοιβή, ενώ παράλληλα οι απεργίες ήταν πρακτικά άγνωστες ως το 1909 (μόνο 3 και όλες στην Αθήνα). Μάλιστα, ο συγγραφέας καταγράφει ότι μετά την αδιαφορία της κοινής γνώμης οι ίδιοι οι απεργοί έκριναν πως δεν τους συνέφερε πλέον να ξανακάνουν απεργία! Όσα λέει σ' αυτό το σημείο το παράθεμα ερμηνεύουν την απροθυμία των Ελλήνων να δουν την εργασία σε μια βιομηχανική επιχείρηση ως την κύρια βιοποριστική τους απασχόληση, ενώ αντίθετα ενθαρρύνονταν να την βλέπουν μόνο ως ευκαιριακή πηγή επιπλέον εισοδήματος.

Να συνεχίσετε οι ίδιοι καταγράφοντας τα υπόλοιπα από το σχεδιάγραμμα, καθώς και τον επίλογο όπου θα προχωρήσετε σε σύντομη (1-2 σειρές) ανακεφαλαίωση και στην αξιολόγηση της πηγής σε σχέση με την ερώτηση (δηλαδή αν το παράθεμα συνεισέφερε ή όχι στην γνώση σας γύρω από το θέμα ή στην ανάπτυξη της κριτικής σας σκέψης κτλ.).